

STATİK VE DİNAMİK MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. Mithat BAYDUR^[*]

ÖZET

Bu makale farklı ulus-devlet ve milliyetçilik tanım ve yaklaşımlarını analize dayanmaktadır. Farklı tarih ve sosyo-politik dönemlerde milliyetçilik tanımlarının değişik açılardan değerlendirildiğini işaret etmektedir. Ayrıca, makalede etnik merkezli milliyetçilik tanımları yerine, çok merkezli tanımları daha kucaklayıcı veya dışlayıcı olmadığına tanık olduğumuzu ifade ediyoruz.

Anahtar kelimeler: Ulus-devlet, milliyetçilik, çok merkezlilik

ABSTRACT

This article is based on diverse nation-state concepts and the analysis of different nationalistic approaches. It evaluates the definitions of nationalism from the points of diversified angles in the different historical and socio-political periods. Beside this, in this article, instead of ethno-centric nationalistic approaches, we try to confirm that we are witnessing that poly-centric nationalistic views and practices are more inclusive rather than exclusive dynamics.

Key words: Nation-state, nationalism, poly-centric.

[*] Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

GİRİŞ

Siyasal projesi, "millet"e tekabül eden ve milleti oluşturabilmenin, milleti bir arada tutabilmenin ve milleti yüceltebilmenin kaygılarını ideolojisinin odağına koymuş olan milliyetçilik, ana zemini itibarıyla bir millet inşa etmenin bilincidir.¹ O halde, milliyetçiliği yeknesak, değişmez, homojen bir ideoloji olarak değil, millet oluşumunun evrim sürecinde başat rol oynamaya çalışırken, yapısal değişikliklerden etkilenmeye açık, devingen bir akım olarak görmek gerekir.²

Milliyetçilik ideolojisinin Avrupa kökenli bir orijini olması itibarıyla, şunu söyleyebiliriz ki, 1830 devrimlerini takiben, 1848 ayaklanmaları sonrası, dönemin "zeitgeist" ı yine de liberal iklimden besleniyordu.³ 19. yüzyılın ilk yarısında tanık olduğumuz bu milliyetçilik, başka ülkelere saldırı ve tecavüz hakkını kendinde bulabilen, saldırgan ve hatta kuduruk bir ideoloji değil, dünyanın başka siyasal aktörlerden de oluştuğunu, *apriori* kabullenen, barışçıl bir küre içinde, kendine ayrılan yeri almaya hazır bir önkabuller manzumesiydi.⁴ Bu romantik milliyetçilik atmosferi, 19.yüzyılın son çeyreğinden itibaren değişecek, liberal derisinden kurtularak bir baskı ve yayılma evresine dönüşecektir.

Bunun temel sebeplerine dair, bu teorinin Sosyal Darwinizm, ırkçılık ve militarizm gibi düşünce ve akımlarından derinden etkilenip beslenme istidadı gösterebilir. Darwin'in biyolojik determinizmi insan bilimlerine aktaran Herbert Spencer, "O'nun temel kitabı"nı, (The Origins of Species) ve "tür"lerle ilgili temel tezlerini insan toplumlarına çevirme işlemiyle birlikte, adeta Thomas

¹ Kohn, Hans, *The Idea of Nationalism*, New York, MacMillan, 1960, s. 4.

² Lepawsky, Albert, *The Search for World Order*, New York, Appleton-Century Croft, 1971, s. 47.

³ Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System*, New York, Academic Press, 1974, s. 96.

⁴ Öke, Mim Kemal, *Ermeni Meselesi*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, 1986, s. 27.

Hobbes'un argümanlarına paralel ya da örtüşür bir tabiat düzlemi çıkanmıyla, "en güçlünün" kazandığı bir tahayyülü hayata geçirmeye katkıda bulunmuştur.⁵

Bu noktadan hareketle, varolan siyasal iklimin bozulmasına, felsefî arkaplanda katkıda bulunularak, Morgenthau'nun çarpıcı ifadesiyle, "Milletler, artık ortaklaşa benimsenen, paylaşılan ve aralarındaki güç mücadelesinin amaç ve araçları üzerinde etkin kısıtlamalar koyabilen ortak inançlar ve değerler çerçevesi içinde çarpışmamaktadırlar. Yeni sahnede, herkesçe kabul edilmiş bir siyasal ve moral sistem yerine, muzaffer milletlerin siyasal ve moral değer ya da inançlarına göre oluşturulmuş yeni bir evrensel ve moral daire olacaktır.⁶

Böylece ideolojinin süratle içeriğinin boşaltılarak mutasyona uğrayabildiği (ya da uğratılabildiği) bir iklimde, "millet" tanımında bir ortak "rıza" (consensus) var mıydı? Var olabilir miydi? Bunlardan en kolay yanıtı Walter Bagehot verir, "Millet'i bize sorduğunuz zaman bunun ne olduğunu bilir, ne var ki hemen açıklayamaz, ya da tanımlayamayız.⁷

Joseph Stalin, "milletlerin tarihsel olarak evrilmiş, istikrarlı bir dil, toprak ve ekonomik yaşam ile kendini kültür ortaklığıyla dışa vuran psikolojik yapıdan oluşan bir topluluk olduğu", açıklaması bilinen ve genel kabul gören ortalama bir tanımlamadır.⁸

Fakat Hobbesbawn, konuyu irdelerken, "millet"i ortalama bir tariften öteye, bir iki boyuttan farklı bir düzleme taşınması bu netameli konunun önünü açacaktır; "milliyeti ister politik, ister kültürel veya başka bir boyuta indirmek mümkün

⁵ Fieldhouse K., *Modern Imperialism, Western Overseas Expansion and Its After*, Lexington 1969, p. 89.

⁶ Morgenthau, H.J., *Uluslararası Politika*, (Çev.Baskın Oran), Ankara, 1970, Cilt 1, s. 321.

⁷ Bagehot, Walter, *Physics and Politics*, Londra, 1997, s.20-21. (Nakleden: E.J. Habsbawn, Milletler ve Milliyetçilik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993, s. 12.)

⁸ Stalin, J., *Marxism and the National and Colonial Question*, Londra, 1955, s. 8. (Nakleden: E.J. Hobbsbawn, Milletler ve Milliyetçilik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s. 19)

değildir. İnsanlar gerek din, dil, kültür, gelenek, gerekse tarihsel arka plan ve kanbağı kalıplarıyla kimlik biçemezler."⁹ Hobbsbawn, milliyet konusundaki bu ilk yaklaşıma ilaveten çok daha çarpıcı bir analizi dikkat çekicidir. Hobbsbawn, milliyetçiliğin bazen var olan kültürleri alıp onları milliyetçiliğe çevirirken, bazen de kültürleri yok ettiğini ileri sürer.¹⁰

Ancak Hobbsbawn bu tezinde yalnız değildir. Benzer biçimde, Benedict Anderson'da, Hobbsbawn'a katkıda bulunacak kendi argümanını ileri sürer; "Millet toplumsal olarak yaratılmış bir kavramdır. Bir çeşit kültürel oluşumdur. Bir işbirliğinin kümülatif bir finalitedisidir. (Buradaki vurgu bana ait.) Kendisiyle aynı inancı paylaşan insanların hayaliyle, millet, tahayyül edilen bir siyasi topluluktur."¹¹ H.Seton-Watson ise, bir milletin üyelerinin arasında başat belirleyici faktörün, "dayanışma" duygusu olması gerektiğinin vurgusunu yapsa da yine de bilimsel bir millet tanımı yapabilmenin imkansızlığını anlatır.¹²

Özellikle, 20. yüzyılın ilk çeyreği ve son çeyreği arasındaki dönem, ulus-devletin, içindeki ekonomik ve siyasi haklar mücadelesinin verildiği bir siyasal ünite olduğu konusundaki kanaat, genel kabul gören bir uzlaşma alanıdır.

Avrupa Birliği'ndeki gelişmeler, küresel çapta gözlemlenen bilgi, eğitim, terör, silah üretimi ve sermaye ile çevre gibi alanlarda, ulus-devletin egemenlik alanlarını hayli törpüleyen dinamikler, bir anlam da çağdaş dünyada ulusal bağımsızlığın da sınırsız olmadığı kanaatini güçlendirdiği açıktır.¹³

Herşeye rağmen, egemen millet ve devlet anlayışının, varolan ve yaşanan dinamikler karşısında, irtifa yitirdiği tezi giderek güçlense de, her ünitenin

⁹ Hobbsbawn, a.g.e., s. 23.

¹⁰ A.g.e., s. 25.

¹¹ Anderson, B, *Imagined Communities*, Verso, London, 1991, s. 8.

¹² Seton-Watson, H., *Nations and States; An Inquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism*, London, 1977, s. 5.

¹³ Held, D., *Farewell to Nation-State, Marxism Today*, December 1988, s. 12-14.

(milli-devlet) içinde tanıma dair tartışmalar alevlenmektedir. Örneğin, Kedourie'ye göre, "milliyetçi politikalar dünyayı ulusal çizgilerle ayırarak, yeni çatışma alanları doğurmuş, gerilimleri arttırmış ve politikayla ilgilenmeyen masum insanlar için felaket getirmiştir."¹⁴

O'na göre, milliyetçilik bireyden millete tabi olmasını istemekte, politikada ölçümün kaçmasına yol açma tehlikesi taşımaktadır. Millet, tapınılacak bir ontolojik nesne haline gelirken, diğer toplumsal ve bireysel unsurlar ikincil duruma düşerler.

Kedourie'nin bu analizi ve eleştirel tutumu belki bir anlamda Marksist görüşlere de dolaylı yoldan bile olsa, destekler niteliktedir. Zira, Marksizme göre millet tarihsel olarak geçici bir olgudur. Yani, ulus-devlet temelde burjuvazinin gereksinimlerinden doğmuş tarihsel bir tezahürdür.¹⁵

Ancak milliyetçiliğin total bir ideoloji olarak, teorik söylemlerinin dışında, reel-politik bir düzlemde farklı pozisyonlar takındığının ifade edebiliriz. Bu noktada, örneğin Marx, milliyetçilik adına yukarıda zikrettiğimiz analizi yaparken, Polonya'nın bağımsızlığını, Rusya'nın batı-Avrupa'ya doğru yayılarak oradaki muhafazakar iktidarlara karşı tampon bir görev üstlenmesini desteklemiştir.

Karl Deutsch, milliyetçiliğin fonksiyonel yanına vurgu yaparken, bu ateşleyici ideolojinin yoğun bir iletişim ağı ile, yöresel anane ve törelerin, daha geniş ölçekte, ulus-devlet lehine törpülenerek, ortak bir ahlaki ve siyasal kimlik oluşacağından söz eder.¹⁶ Bu sofistike ve hatta W. Bagehot'un dediği gibi, ne olduğunu hissedip ama tanımlayamadığımız bu ideoloji, giderek körün fili tarifine dönüşecek, bu konuda çalışan hemen herkes farklı bir boyutundan

¹⁴ Kedourie, E., *Nationalism*, Duckworth, London, 1971, s. 17-24.

¹⁵ Kiernan, V.G., "On the Development of a Marxist Approach to Nationalism, *Science and Society*, No:34, 1970, s. 95.

¹⁶ Deutsch, Karl, *Nationalism and Social Communication*, Boston, MIT Press, 1966, s.181-94.

konuya yaklaşacaktır. Örneğin, E.Gellner, sanayileşme çağının bir türev ideolojisi olduğu gerekçesiyle, milliyetçiliğin sanayileşme, refahtan pay alabilme istek ve dürtüsünün, devletle ilişkilendirilerek ortaya çıktığını savunur.¹⁷

Bu konuda bu denli farklı yaklaşımların, değerlendirme ve analizlerin ortaya çıkmasını, sanırım her ülke ya da toplumların kendi özgül tarihsel arkaplanlarında aramanın bizi doğru tespitlere yaklaştıracağını düşünebiliriz.

Bu anlamda, Türkiye'nin de kendi özgül tarihinin, yukarıda zikrettiğimiz farklı yaklaşım ve analizlerinden kesişen, ya da örtüşen bölümleri olabileceği ihtimali dahilindedir.

Ancak, yukarıdaki teorik çözümlerden belki W.Bloom'un, milliyetçilik konusundaki yaklaşımı, Türkiye'nin kendi tarihsel deneyimine yakın bulunabileceğinin az bir ihtimal olmadığı vurgusunu yapmalıyız. W.Bloom'a göre, "toplumsal bunalımdan geçiş durumlarında insanlar genellikle yeni kimlik arayışlarına girerler ve bunun temelinde de yeni siyasi deneyimler ve gerçekler karşısında psikolojik güvenlik arayışı yatar."¹⁸ Bloom, bireylerin aradıkları psikolojik güvenliği milliyetçilikte bulduklarını ve ulusal topluluğun çıkarlarına uygun olarak hareket ettiklerini iddia ediyor.¹⁹ Burada milliyetçilik, güvenli olarak geçmişe dayandırılmış bir kimlik arayışı isteğine hitap eder. Milliyetçilik, Bloom'a göre; kültürel çöküş dönemlerinde de birleştirici bir rol oynayan bir dayanışma ruhunu ve ortak taahhütleri doğurur.

Değişik kültürel kimliklerin birarada varlığı, toplumsal yaşamın sağlıklı bir ifadesidir. Ancak R.R. Premdas'ın, tam bu noktada, bir itirazı veya bir uyarısı

¹⁷ Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*, Oxford, 1983, s.142.

¹⁸ Bloom, W., "Personal Identity, National Identity and International Relations", Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s.148.

¹⁹ Bloom, s.154.

vardır; "Modernleşme farklı insanları birbirine yaklaştırırken, kıskançlık duygularını arttırır. Aynı siyasal proje içindeki farklı etnik gruplar, sömürülme, tahakküm altında kalma ve ayrımcılığa maruz kalma korkuları proje içindeki etnik gruplardan birini ya da birkaçını bilinç anlamında kışkırtabilir."²⁰

Bu yaklaşıma A.D.Smith soğukkanlı yaklaşarak, "polycentric milliyetçilik" ve "etno-centric milliyetçilik" ayrımlarını getirerek, *etnocentric* milliyetçiliğin, millet içinde değişik yönelimlere karşı toleranslı olmadığını vurgusunu yaparak, *polycentric* milliyetçiliğin bu sancılı olgunun üstesinden gelebileceğini zımnen ifade eder.²¹

Ancak, Türkiye "özel"inde, *polycentric* milliyetçi algılamının uygulanabilme gücü, Türk milliyetçilik ideolojisinin inşa edici elitlerinin, merkezietçi, buyurgan ve sosyal mühendislik kaygılarıyla dokunmuş formasyonların ya da pozisyonlarının bizatihi bir engel oluşturması olgusunda yatmaktadır.

Tam bu noktada, Türkiye dinamiğini anlayabilmeyi ve algılayabilmeyi kolaylaştıracak bir teorik ayrımı daha belirtmekte yarar olmalıdır ki; sivil-territoryal milliyetçilik ve etno-jeneolojik milliyetçilik ayrımıdır. Sivil territoryal milliyetçilik farklı etnik unsurları, farklı dil ve kültürleri ortak bir proje etrafında toplayabilme becerisini göstererek, belli bir toprak üzerinde hukuki vatandaşlığı tesis edebilmektir. Etno-jeneolojik milliyetçilik ise, belli bir toprak parçası üzerinde kan bağı ve homojenite arayan, vatandaşlığı ve etnisiteyi bir tekabüliyet ilişkisinde değerlendiren bir anlayıştır.

Sivil-territoryal olanı Batı Avrupa ve Anglo-Sakson türü kapsamı alanı içinde meşruiyet bulurken, etno-jeneolojik olanı Doğu Avrupa ve Orta-Doğu'da hayatıyet bulmuştur.

²⁰ Premdas, R.R., "Secessionist movements in Comperative Perspective", Pinter Publications, London, 1992, s.105.

²¹ Smith, A.D., *Theories of Nationalism*, Duekwoth, London, s. 66.

Örneğin, bugün Fransız milleti projesi içinde, Franklar, Basklar, Brötonlar ve Yahudiler kendilerine yer bulup Fransız Devleti ile bir problem yaşamıyorlarsa bu sivil-territoryal bir projedir.

Balkanlar, Orta-Doğu, İsrail, Polonya ve eski Çekoslovakya bu projeyi hayata geçirebilme liyakatını sergileyemiyorlarsa, kısmen etno-jeneolojik bir daire içindedirler.

İlk proje, sivil-territoryal olanı bir Fransız modeli olarak ele alınabilir. İkinci yaklaşım, etno-jeneolojik olanı ise, Alman milliyetçiliği paralelinde romantik çerçevede bir proje olarak değerlendirilebilir.

Türk milliyetçiliği, modernizmle gelenek arasında bir uyum problemiyle ilgili olarak ortaya çıktığından, Batı materyalizmi ile Doğu'nun maneviliği arasında hassas bir denge arayışı, Türk milliyetçiliğini orijinal bir düzleme iter.²² Yani, bir başka deyişle, Türkiye'de Fransız tipi, sivil-territoryal, hukuki bir vatandaşlık retoriği açılımı iddiası olmasına rağmen; uygulamada, istenen, arzulanan, tahayyül edilen ve nihayet "yapılanan" Alman tipi, Doğu motifli, bir etno-jeneolojik bir milliyetçilik anlayışı vardır. Bu itibarla, Türk milliyetçiliği iki yüzlüdür. Aynı anda hem Fransız, hem de Alman milliyetçilik özelliklerini taşır.

Bu, modernist anlayışın bir tezahürü olan radikal inkılapçı aktivist anlayışla birlikte, toplumda oluşan zihinsel kırımlar da olduğu gibi, milliyetçilikte de zihinlerde bir yarıklık, çatlak oluşturduğu aşıkardır. Yani, hem medeniyetçi, hem kültürçüdür. Bu itibarla, Almanlar kendi devletini kurarken, Türk entelejansiyası devletini kurmuş, içini dolduracak milletini aramaktadır.²³

²² Kadioğlu, Ayşe, *Cumhuriyet İdaresi Demokrasi Muhakemesi*, Metis Yayınları, İstanbul, 1999, s.41.

²³ Kadioğlu, a.g.e., s.57.

Bir başka deyişle, Türk milliyetçiliğinin retorik olarak düzlemde açılımı, 1923-1926 arası en azından hukuksal metinlerdeki pozisyonu, sivil-territoryal ve medeniyetçidir. Ancak, homojenite kaygısı, dindaşlık üzerinden arkadaşlık ve yandaşlık yaratma çabası, tehcir ve mübadele pratiği düzleminde; aynı noktada senkronik biçimde, etno-jeneolojik ve kültürelidir. Bu çerçevede Türk milliyetçiliğinin paradoksal bir biçimde aydınlanma zihniyetin yanı sıra bir tür romantizm içerdiğini ifade etmek abartı sayılmamalıdır.²⁴

Kuşkusuz, süreçte Cumhuriyetin toplumsal mühendislik projesinin çoğul kimlikler üzerinde resmi, monolitik, yukarıdan biçimi ve modeli tayin edilmiş, dışlayıcı bir kimlik inşasının katkısı büyüktür.

Tayin edici güç, milletini modeli ve biçimiyle inşaaya yöneldiği için, konjonktür ve *zeitgeisfin* da etkisiyle, vatandaşlığın da momentumunu belirleyecektir. Artık, birey devlet için vardır ve "hak" yok, "vazife" vardır.

Yeni devletin ve yeni milliyetçilik ideolojisinin, yukarıda zikredilen Batı tipi yaklaşımlar çerçevesinde, "Türk milleti" derken, tahayyül ettiği kuşkusuz bir Türk profili vardır. Bu, belirleyici iradenin zihnindeki, retorik düzlemindeki Türklükten başka, bir ikinci ve sahici bir Türklük fikri olduğudur.²⁵ Devletin gözünde Türklük ve vatandaşlık artık özdeş değildir, aynı şey değildiler. Yurttaşın hak ve özgürlüklerini, yükümlülüklerini tamamlayan çoğu anayasal maddede, "herkes" ya da "vatandaşlar" ibaresi kullanılırken, kamu hizmetine girme ve milletvekili seçilme haklarını düzenleyen maddelerde, "her Türk" ibaresi kullanılacaktır.²⁶ Bu itibarla, cumhuriyetin milliyetçilik ideolojisinde, Türklüğün tarif edildiği kurucu metinlerde ve stratejik pozisyonlarda, Türklük artık muğlak bir kategoridir.

²⁴ Kadıoğlu, a.g.e., s.51.

²⁵ Yeğen, Mesut, "Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa", *Cumhuriyet ve Kürtler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.103.

²⁶ Yeğen, Mesut, a.g.e., s.104.

Aslında, cumhuriyetin Türk milliyetçiliği açılımının dinsel bazda cereyan ettiği varsayımı bile şüphelidir. Zira, tehcir ile milli mücadele öncesi, Anadolu'da sadakatinden şüphe edilen önemli bir unsur, Misak-ı Milli sınırları, ya da Anadolu ötesine taşınırken, Milli Mücadele sonrası mübadele ile, Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlar ülkeden terke zorlanırken, Balkanlı olup Türkçe konuşmayan Müslümanlar ülkeye davet edilip iskan politikasına tabi kılınmışlarsa da, yeni açılmış bu şemsiye milliyetçiliğin İslami zemin kaygısı dahi kaygandır.

Çünkü, cumhuriyet kuran ve milliyetçi ideolojinin arka planındaki siyasal irade sahibi kadrolar birer Osmanlı eliti olarak, 1908- 1914 sürecinde, II.Meşrutiyetin Osmanlılık şemsiyesi altında denemeye çalıştığı; özgürlük, eşitlik, dayanışma yelpazesinin sadece Balkan ve İstanbul hristiyanlarında yırtılmadığını, 1912'de Müslüman tebalı Arnavutlarca da delindiğini ortak hafızalarda tutuyorlardı. Bu noktada Kürt gruplar Türkleşebilir unsurlardan sayıldı. Ama onlarına asıl belirleyici faktörü devlete sadakatla ölçülecekti. Dolayısıyla, gönüllü bir entegrasyon ve hatta gönüllü asimilasyon devletin asıl beklentisi olacaktı.

Merkeziyetçi, seküler ve cumhuriyetçi bir rejimi ihdas eden kadrolar, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'ndan 1922'ye kadar tam çeyrek yüzyıl bitmeyen bir savaş ve ideoloji ikliminde soludular. Hele, Balkan Savaşı, Birinci Cihan Harbi ve Milli Mücadele bu kurucu kadroları dışarıya karşı hep temkinli olmaya zorladı. Bir imparatorluk çözülmüştü. 17 milyon kilometre kare toprak, 780.000 kilometre kareye inmişti. Özellikle Balkan Savaşı ve Sevr projesi arasındaki 1908-1920 süreci asla unutulmamıştır. Dolayısıyla, aynı dinsel gruptan ama farklı etnik gruptan olan Kürt meselesi, Cumhuriyet tarihi boyunca, bu mesele ile dışarıdan parmak uzatanlar arasında bir korelasyon arama ihtiyacını uyandırmıştır. Ama, yukarıda sözünü ettiğimiz K. Deutsch'un argümanı olan, ortak bir iletişim kurulamaması, iktisadi zeminde ortak bir pazarın inşa edilememesi, 1950'ler ile 1990 arasında görece piyasa ekonomilerinin

uygulanması ile oluşan mobilizasyon süreci ve belli bir sermaye birikiminin oluşması, bahsettiğimiz dönemin, tam da Soğuk Savaş dönemine rastlaması itibarıyla, meseleyi görece dondurmuş ise de, 1990'lar sonrası "mesele" uykudan uyanmıştır.

1980'lerden başlayarak agresif piyasa ekonomilerini küreselleşmenin, "sosyal devlet" bağlamında negatif tezahürleri, soğuk savaşın bitimiyle farklılaşan stratejik çıkarlar; *etno-centric* milliyetçi projeleri işlevsiz kılmıştır.

Millet, statik bir nesne değil, politik bir süreçtir. Millet, sürekli devinen bir oluşumdur. Kendimizi, kimliğimizi anlamlandırmaya çalıştığımız bir projede homojenlik aramak yerine, farklılıkları bir paratoner gibi çekebilecek bir cazibe odağını, bir imparatorluk birikimi ve özgüveniyle oluşturabilme basiretini gösterebilmemiz, biricik seçeneğimizdir.

Polycentric dediğimiz, hoşgörülü ve köşeleri olmayan bir yerni milliyetçilik anlayışını, bir emperyal devlet edasıyla hayata geçirebilmemiz biricik bir tavrımız olmalıdır.

KAYNAKÇA

Anderson, Benedict, *Imagined Communities*, Verso, London, 1991.

Bloom, William, *Personal Identity, National Identity and International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Deutsch, Karl, *Nationalism and Social Communication*, Boston, MIT Press, 1966.

Fieldhouse David, *Modern Imperialism, Western Overseas Expansion and Its After*, Lexington 1969.

Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*, Oxford, 1983.

Habsbawn Eric.J., *Milletler ve Milliyetçilik*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993.

Held, David, "Farewell to Nation-State", *Marxism Today*, December 1988.

Kadıoğl, Ayşe, *Cumhuriyet İdaresi Demokrasi Muhakemesi*, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.

Kedourie, Elie., *Nationalism*, Duckworth, London, 1971.

Kiernan, V.G., "On the Development of a Marxist Approach to Nationalism", *Science and Society*, No: 34, 1970.

Kohn, Hans, *The Idea of Nationalism*, New York, MacMillan, 1960.

Lepawsky, Albert , *The Search for World Order*, New York, Appleton-Century Croftd, 1971.

Morgenthau, H.J., *Uluslararası Politika*, (Çev.Baskın Oran), Ankara, Cilt 1, 1970.

Öke, Mim Kemal, *Ermeni Meselesi*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, 1986

Premdas, Ralph., "Secessionist movements in Comperative Perspective", Pinter Publications, London, 1992.

Seton-Watson, H., *Nations and States; An Inquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism*, London, 1977.

Smith, Anthony, *Theories of Nationalism*, Duekwoth, London, 1986.

Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System*, New York, Academic Press, 1974.

Yeğen, Mesut, "Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa", *Cumhuriyet ve Kürtler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.